

Handläggare
Mats Sylwan
Telefon: 08 508 31 928**Till**
Kulturnämnden
2015-09-22
Nr 11

Svar på skrivelsen angående Ett tillgängligt kulturliv oavsett funktionsvariation

Förslag till beslut

Kulturnämnden beslutar i enlighet med kulturförvaltningens förslag.

Sammanfattning

Skrivelsen från Rasmus Jonlund (FP), Hanna Gerdes (FP) och Anne-Lie Elfvén (FP) föreslår att kulturförvaltningen får i uppdrag att se över stadens kulturverksamheter ur ett tillgänglighetsperspektiv samt att utreda möjligheterna att skapa permanenta multisensoriska verksamheter.

Kulturförvaltningen redogör i sitt svar för pågående och planerade insatser för att förbättra tillgängligheten i de publika verksamheterna och den kompetensutveckling som sker i organisationen. Som exempel nämns renoveringen av Stadsmuseet, Stadsbiblioteket och Medborgarhuset. Kulturskolans resurscentrum tillförs ytterligare 20 elevplatser. Stadsbiblioteket utvecklar kontinuerligt nya hjälpmedel.

Mot bakgrund av de utredningar som gjorts av tillgängligheten i samband med Stadsbibliotekets och Kulturskolans strukturplaner, liksom inför de förestående ombyggnaderna av flera av kulturnämndens institutioner, anser förvaltningen att det är rimligt att avvakta med ytterligare översyner innan resultatet av det pågående arbetet har utvärderats. Denna uppfattning delas också av kulturnämndens funktionshinderråd.

Inga Lundén
t.f. KulturdirektörPatrik Liljegren
Chef kulturstrategiska staben

Underlag för beslut

- Skrivelse den 9 juni 2015 från Rasmus Jonlund (FP), Hanna Gerdes (FP) och Anne-Lie Elfén (FP)
- Synpunkter från kulturnämndens råd för personer med funktionsnedsättning.
- Redovisningar från kulturförvaltningens publika verksamheter.

UTLÅTANDE

Ärendet

Skrivelsen redogör för de problem och begränsningar som många personer med funktionsnedsättning upplever när det gäller att ta del av kultur. Med utgångspunkt i situationen för personer med synnedsättning och goda exempel från London och New York förespråkar skrivelsen fler multisensoriska och taktila utställningar i kulturnämndens verksamheter. Detta skulle ge nya perspektiv på konst och möjlighet att ta del av hela utbudet via syntolkade audioguidar och andra innovativa metoder för att skapa ett kulturutbud för alla.

Mot denna bakgrund föreslår skrivelsen att kulturförvaltningen får i uppdrag att se över stadens kulturverksamheter ur ett tillgänglighetsperspektiv samt att utreda möjligheterna att skapa permanenta multisensoriska verksamheter.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom kulturstrategiska staben i samråd med kulturförvaltningens övriga avdelningar.

Bakgrund

Kulturförvaltningen bedriver verksamhet i över 100 hyrda lokaler över hela Stockholm. Det är framför allt Stadsbiblioteket och Kulturskolan som har stora lokalinnehav hos såväl kommunala som privata hyresvärdar. Stadsmuseet, Medeltidsmuseet och Liljevalchs konsthall visar utställningar som ses av stora publikgrupper. Även Kulturskolan och Stadsbiblioteket visar utställningar och har kulturprogram, ofta i mindre lokaler, som når en stor publik.

Den fysiska tillgängligheten i verksamheterna varierar men förbättras stadigt. En grund för detta arbete lades under de tio år mellan 2001 och 2009 då förvaltningen tilldelades fem miljoner

kronor årligen för investeringar i tillgängligheten. Ambitionen är att ytterligare förbättra tillgången till stadens kultur för personer med funktionsvariation genom planerade ombyggnader och en systematisk uppdatering av befintliga lokaler som motsvarar kraven i den checklista som funktionshinderrådet tagit fram.

Synpunkter på ärendet från Rådet för funktionshinderfrågor

Kulturförvaltningen har i beredningen av ärendet samrått med ordföranden för Rådet för funktionshinderfrågor som lämnat följande synpunkter:

”Det är viktigt att alla former av kultur är tillgänglig för alla, oavsett form av funktionsnedsättning och ålder. Av denna anledning anser funktionshinderrådet att det är nödvändigt att arbetet med olika former av hjälpmedel fortsätter och intensifieras. Men arbetet skall ske parallellt med ombyggnader och andra förändringar. Om man t.ex. planerar in s.k. multisensoriska hjälpmedel, exempelvis i Stadsmuseet, så skall detta ske då man bygger om verksamhet och lokaler.

Det är viktigt att man skapar och använder sig av alla former av hjälpmedel som passar alla behövande samt att miljöerna blir tillgängliga för alla.

För att öka de ekonomiska resurserna är det extra viktigt att lägga pengar på skapande och inköp av olika former av tekniska lösningar. Detta är viktigare att göra än att satsa pengar på utredningar av t.ex. konsulter av olika slag. FH:rådet kan ge råd i många fall och vid behov ge råd till andra som kan svara på en speciell fråga.”

Tillgänglighetsarbetet i kulturförvaltningens verksamheter

I nedanstående avsnitt redovisas de publika verksamheternas planer för att förbättra tillgängligheten. Förutsättningarna varierar mellan avdelningarna. Stadsbiblioteket och Kulturskolan hyr en mängd lokaler över hela Stockholm, somliga små och med begränsad användning, medan andra har stor genomströmning av besökare.

Kommunikationsstaben

Med start under 2015 har kulturförvaltningens kommunikationsstab som ett av sina fokusområden att utveckla förvaltningens kunskaper och arbete i jämlik och inkluderande kommunikation. I detta ingår att utveckla ett kunskapsunderlag till förvaltningens kommunikatörer, fortbilda medarbetare, informera om inkluderande kommunikation i förvaltningens interna kanaler, liksom att löpande börja titta närmare på och utvärdera de kommunikationsinsatser som görs ur ett inkluderande perspektiv.

Kulturskolan

Resurscentrum

Kulturskolan erbjuder genom enheten Resurscentrum möjligheter till kulturskapande för barn och unga med fysiska och intellektuella funktionsvariationer. Centret finns sedan ett år i nya ändamålsenliga lokaler vid Globen och är en unik företeelse inom den svenska kulturskolan. För hösten 2015 planeras för en utbyggnad med 20 elevplatser i de egna lokalerna.

Resurscentrum saknar fortfarande tekniska hjälpmedel för barn med svårare funktionsnedsättningar som till exempel liftar och olika hjälpmedel i form av anpassade musikinstrument. Det saknas även hörselslingor i lokalen men det finns personal som undervisar på teckenspråk. Inköp görs då budgeten tillåter för att höja tillgängligheten i lokalerna.

När det gäller multisensoriska uttryck så arbetar personalen på Resurscentrum individanpassat och har både kompetens, beredskap och hjälpmedel för att möta denna grupp av funktionshindrade. Satsningar på att höja personalens IT-kompetens har gjorts under de senaste läsåren och de fortsätter eftersom tekniken innebär stora möjligheter till metodutveckling, särskilt för barn med multipla funktionsnedsättningar.

Stödfunktion för övriga Kulturskolan

Resurscentrets pedagoger arbetar med att stödja och handleda kulturskolans övriga pedagoger för att fler elever med funktionsnedsättningar ska kunna tas emot i de övriga enheterna. Det innebär att stort behov av kontinuerlig fortbildning. Exempel på detta under 2015 är dansdidaktik för elever med särskilda behov och musikterapiutbildningar. Särskilda insatser för kompetenshöjning om de multifunktionsnedsatta kommer att ske under läsåret i form av auskultationer hos de specialpedagoger i

särskolor som har kommit långt i metodik och hjälpmedel för dessa målgrupper. Vid nyrekrytering har fokus legat på att få in andra kompetenser än de befintliga i personalgruppen.

Från 2015 planeras en decentralisering av Resurscentret vilken innebär att kompetensen höjs hos den övriga lärarkåren. Förändringen, som innebär att lokaler behöver anpassas och utrustas med specialinstrument, sker sakta vartefter pedagoger och lokaler frigörs. Målsättningen är att kunna erbjuda hög pedagogisk kompetens och ändamålsenliga lokaler även på de lokala enheterna.

Liljevalchs och Stockholm Konst

Under de senaste åren har Liljevalchs blivit en allt tillgängligare konsthall. Genom den nya entrén med hiss, ramp och väl upplyst entrékassa nås utställningarna lätt av rullstolsburna besökare. Tillgängligheten underlättas också av att samtliga utställningssalar ligger på samma plan. Det är möjligt att ta del av utbudet på den lyssningsbara hemsidan och att få information om de utställda konstverken genom audioguider för vuxna och barn. Vårsalongen 2015 visades på video för att göra utställningen tillgänglig för personer som inte kunde ta sig till konsthallen.

Med tillbygganden ”Liten” som enligt plan skall öppnas i december 2017 försärks Liljevalchs tillgänglighet genom nytt toalettpaket, ny entré (i markplan), nytt kafé, ny barnverkstad och ny shop. För att manifesteras anläggningens nya flexibla status kommer Liljevalchs också utöka sina öppettider för att på detta sätt locka publik sju dagar i veckan.

Stockholm Konst arbetar aktivt med medborgar- och barnperspektiv. Varje projekt, oavsett platsens funktion och placering, ses som unikt och förankrat i sin specifika förutsättning. En gemensam utgångspunkt är dock att den offentliga konsten ska vara tillgänglig för alla. Det är själva utgångspunkten för arbetsprocesserna.

Stadsbiblioteket

Enligt bibliotekslagen ska folkbiblioteken ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information. Stockholms stadsbiblioteks nu gällande

biblioteksplan poängterar att personer med funktionsnedsättning ska erbjudas särskild leverans och återlämningservice. Det ska vara lätt att använda biblioteket oavsett fysiska språkliga eller mentala hinder.

Redan idag finns en väl utbyggd service för personer med funktionsnedsättning för att kunna ta del av bibliotekens medier:

- **Hjälpmedel och litteratur** som är speciellt anpassad för dyslexi och andra läshinder.
- **Talböcker** som ger personer med funktionsvariationer tillgång till samma litteratur som finns i tryckt form.
- Alla bibliotek i SSB kan **registrera talbokslåntagare** som vill använda sig av tjänsten *Egen nedladdning* samt bistå dem med information och praktisk hjälp. Alla talbokslåntagare har möjlighet att själva ladda ner talböcker och e-textböcker direkt från tjänsten Legimus¹ om de har registrerats som nedladdare.
- **Lyssnafunktionen ReadSpeaker** för att öka tillgängligheten på bibliotekets webbplats,
- **Information om tillgänglighet på webben**; om bland annat hissar, dörröppnare, hörselslinga, hinder och toaletter
- **Anpassade datorer** (finns ej på alla bibliotek) för besökare med läshinder med anpassningar och programvaror för personer med synskada eller annat läshinder. Här kan man använda Internet, ordbehandlingsprogram och söka i databaser.
- **Boken kommer** som är en service för personer som är långvarigt sjuka eller rörelsehindrade och inte själv kan komma till biblioteket.
- **Dyslexihörna** med information om läs- och skrivsvårigheter/dyslexi, tekniska hjälpmedel, boktips och information om vilka krav exempelvis föräldrar kan ställa på skolan.
- **Inläsningstjänsten** är en individuell service riktad till den som på grund av synskada eller annat läshinder inte kan läsa tryckt text. Genom denna tjänst kan synskadade och andra läshindrade få kortare texter inlästa.

SSB påbörjar under 2015 ytterligare insatser för att öka inkluderingen och kvaliteten i såväl verksamhetsutbud som

---

¹ Legimus.se är ett bibliotek där personer med funktionsnedsättningar kan söka efter och låna böcker. Legimus är också namnet på MTM:s app där man kan hämta och läsa talböcker. Bakom webbplatsen står Myndigheten för tillgängliga medier.

bemötandet av barn och vuxna med funktionshinder. Särskilda satsningar görs på Hornstulls enheten i samarbete med bland andra Studieförbundet Vuxenskolan och syftet är att sprida dessa erfarenheter inom hela biblioteksorganisationen.

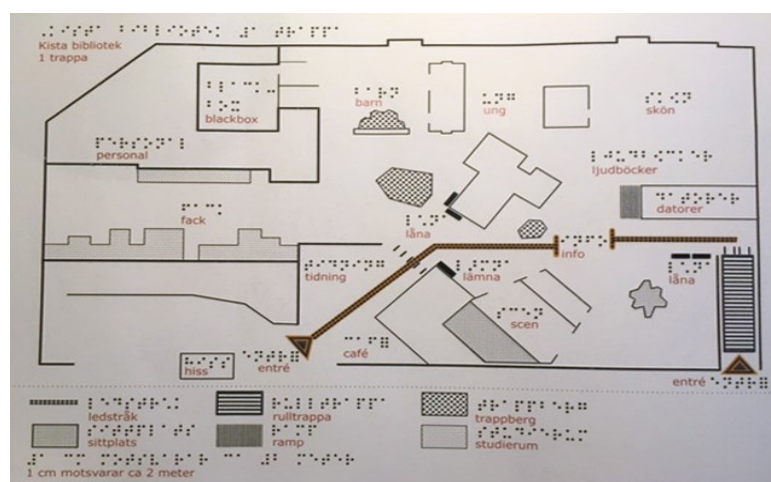
Biblioteksmiljöer, skyltning och informationsmaterial

Under 2003 och 2004 inledde SSB ett arbete med att ta fram ett visuellt identitets- och designprogram som inte enbart stannade vid grafiskt material utan även tog höjd för applikationer både i och utanför biblioteksmiljöerna. Designprogrammet försöker leva upp till begreppet ”design för alla”, d.v.s. att tänka in hur designen kan underlätta för besökare med olika funktionsvariationer.

En tydlig avsändare togs fram, ordet ”Bibliotek”, alltid med vit text på svart botten för hög kontrast, och som formar en enkel ”bild” för hög igenkänning även för de som inte har svenska som modersmål. Som en del i designprogrammet och design för alla förenklades även ”biblioteksspråket” med allt ifrån tilltal till avtalstexter.

Det finns höj- och sänkbara låneautomater och informationsdiskar på de flesta bibliotek idag. Plan- och bygglagen (PBL) följs alltid när det gäller tillgänglighet, kontrastmarkeringar etc. men ambitionsnivån är ännu högre än vad PBL kräver. Under hösten 2015 testas en taktill interiörkarta i Kista (se bild nedan) för att därefter kunna tas fram för andra bibliotek.

Taktill interiörkarta i Kistabiblioteket

Stadsmuseet

Hösten 2017 öppnar Stadsmuseet sin nya bastställning som kommer att bli betydligt mer tillgänglig än den gamla. Dels genom att lokalerna blir mer lättåtkomliga, dels genom användningen av ny teknik och utställningsformer. En ansökan om bidrag för förstudie till en digitalguide har inlämnats till stadsledningskontoret. Guiden ska innehålla både tecken, blindskrift och inläst information. Den nya basutställningen kommer även att erbjuda taktila föremål.

För att öka kunskapen om funktionsnedsatta personers behov kommer museipersonal att delta i utbildningar och kurser under planeringsperioden fram till återinvigningen 2017. Utställningsenheten deltar redan hösten 2015 i utbildningen "Fokus" som arrangeras av Upplandsmuseet och Handikapphistoriska föreningen. Utbildningen avslutas med en nätverkskonferens på Etnografiska museet.

Konferensen är startskottet till ett nytt nätverk och kommer att bjuda på olika föredrag som belyser hur exempelvis museerna kan arbeta med funktionshinder. Projektet kommer också att arbeta med en handbok som utgår från utbildningen. I december kommer museet att hålla en halv dags seminarium om tillgängligheten i den nya basutställningen. Till denna kommer representanter från olika handikapporganisationer och kulturnämndens råd för funktionsnedsättning att inbjudas.

Stadsmuseet kommer under hösten 2015 också att starta en fokusgrupp med personer med olika slag av funktionsnedsättning. Gruppen kommer tillsammans att besöka olika museer och diskutera hur museets tillgänglighet ska kunna förbättras utifrån de förutsättningar som den kulturhistoriskt skyddade byggnaden erbjuder.

Förvaltningens synpunkter

Skrivelsen tar upp viktiga frågor kring kulturens tillgänglighet för personer med funktionsvariation. Dessa frågor ingår också i en löpande diskussion mellan kulturförvaltningen och kulturnämndens funktionshinderråd. Under den tioårsperiod när kulturförvaltningen disponerade öronmärkta medel för tillgänglighetsåtgärder genomfördes flera viktiga förbättringar. Exempel på detta är Liljevalchs entré som får beröm av besökare med funktionsnedsättning. Det samma gäller entréerna till Medeltidsmuseet och Folkoperan. Stadsbiblioteket har under de

senaste åren utvecklat en rad tjänster som underlättar för flera grupper med olika slag av funktionsvariation att ta del av mediebeståndet.

Samtidigt visar inte minst funktionshinderrådets lokalrapporter att det fortfarande finns brister i den fysiska tillgängligheten inom förvaltningens verksamheter. Det gäller även information om programutbud och vilka tekniska hjälpmedel som personer med funktionsvariationer kan använda. Nedanstående lista över pågående och planerade insatser visar dock att det pågår ett systematiskt arbete för att förbättra tillgängligheten i kulturförvaltningens verksamheter.

Skrivelsen tar även upp den faktiska möjligheten att ta del av institutionernas utbud oavsett funktionsvariation. Information om utbud och dess tillgänglighet behöver inte bara nås utan även förstås av personer med olika slag av funktionsvariation.

Förvaltningen delar den bilden. Kulturupplevelse handlar till stor del om identifikation. Kan man inte identifiera sig med eller förstå en konstnärlig gestaltning är sannolikheten stor att den lämnar besökaren oberörd. I det sammanhanget är multisensoriska och taktila upplevelseformer viktiga som medel för att erbjuda ett kulturutbud på lika villkor.

Planerade åtgärder

Genomföra aktiviteter i verksamhetsplan 2015

Kulturförvaltningen har, liksom andra förvaltningar och bolag, ett uppdrag att i verksamhetsplanen redovisa planerade delmål och aktiviteter för att förbättra tillgängligheten. Delmålen konkretiseras i ett antal aktiviteter som bland annat syftar till att inventera och åtgärda brister i den fysiska tillgängligheten liksom att skapa tillgänglighet till kulturanläggningar och evenemang. En annan aktivitet är att utvärdera informationens tillgänglighet och begriplighet. Båda delmålen knyter an till skrivelsens förslag och kommer att stå i fokus i kulturförvaltningens arbete för att göra verksamheterna tillgängliga och angelägna för alla.

Ombyggnader

De stora om- och tillbyggnader som planeras för Stadsmuseet, Liljevalchs, Medborgarhuset och Stadsbiblioteket vid Odenplan kommer att resultera i betydligt mer tillgängliga institutioner. Funktionshinderrådet har utsett en särskild arbetsgrupp som följer dessa ombyggnadsarbeten för att säkra högsta möjliga tillgänglighet.

Ansökan om tillgänglighetsmedel för kulturförvaltningen

Kulturförvaltningen söker under 2015 medel ur stadens centrala tillgänglighetspott för att finansiera flera viktiga åtgärder, bland annat audioguidar, taktila orienteringskartor, ledstråk, kontrastmarkeringar och förbättrad belysning. Kostnaden för de sökta projekten uppgår till totalt ca fem miljoner kronor. Diskussioner pågår för närvarande med stadsledningskontoret om hur de olika projekten stämmer med stödets riktlinjer.

Ansökan om tillgänglighetsmedel till lokalförvaltande organisationer

Kulturförvaltningen har genom förfrågan och ansökningsunderlag kartlagt behoven hos de lokalförvaltande organisationerna och föreslår lokalinvesteringar i åtta samlingslokaler till en total kostnad om 1,8 miljoner kronor. Kulturförvaltningen har prioriterat ansökningar som avser ombyggnationer (hissar, handikapptoletter, dörröppnare och ramper) eller insatser som underlättar informationsinhämtning (skyltning, ledstråk och hörslingor). Kulturförvaltningen åtar sig att fördela tillgänglighetsmedlen till samlingslokaler och hemgårdar. I likhet med ansökan för förvaltningens egna verksamheter pågår diskussioner med stadsledningskontoret om de olika projektens överensstämmelse med stödets riktlinjer.

Checklista för tillgängliga lokaler

För att arbeta systematiskt med förbättringen av lokalernas tillgänglighet har förvaltningen i samarbete med Funktionshinderrådet tagit fram en checklista för kulturlokaler. Med hjälp av denna kan varje lokal verksamhet bedöma lokalernas tillgänglighet och vilka förbättringsåtgärder som krävs. I regel handlar det om enkla lösningar som kontrastmarkeringar, ledstråk och synligare information. Under 2015 och 2016 kommer arbetet med att stämma av lokalernas tillgänglighet att intensifieras.

Utbyggnad av Kulturskolans resurscentrum

För hösten 2015 görs en utbyggnad av Resurscentrum med 20 elevplatser i de egna lokalerna. Det blir även en decentralisering av resurscentrets verksamhet så att den blir tillgänglig i flera stadsdelar.

Kompetensutveckling

Personal inom bland annat Kulturskolan, Stadsmuseet och Stadsbiblioteket deltar under 2015 och 2016 i fortbildning och

kurser för att öka kunskapen om funktionsnedsatta personers behov.

Förvaltningens förslag

Skrivelsen föreslår två utredningsuppdrag till kulturförvaltningen:

- Översyn av stadens kulturverksamheter ur ett tillgänglighetsperspektiv.
- Utredda möjligheterna att i stadens kulturverksamheter skapa permanenta multisensoriska verksamheter.

Kulturförvaltningen har i svaret på skrivelsen redovisat ett stort antal pågående och planerade insatser för att förbättra tillgängligheten i hela organisationen. Det finns i verksamheterna en klar bild av behoven tack vare en nära dialog med funktionshinderrådet och de utredningar som görs av expertis i de förestående stora ombyggnadsprojekten. Viktig kunskap inom området har också förvärvats i samband med arbetet med Stadsbibliotekets och Kulturskolans strukturplaner. Förvaltningen anser därför att det är rimligt att avvakta med ytterligare översyner innan resultatet av de pågående insatserna har utvärderats. Denna uppfattning delas av funktionshinderrådet som föredrar att medel läggs på verksamhetsinvesteringar och användning av rådets kompetens framför externa utredningar.

Det är samtidigt angeläget att verksamheterna utvecklar den kunskap och kompetens som krävs för att möta en potentiell publik som känner sig utestängd från stadens kulturutbud. Det gäller såväl den fysiska, faktiska som upplevelsebaserade tillgängligheten. Kulturförvaltningen får anledning att knyta an till detta i arbetet med delmål och aktiviteter för att förbättra tillgängligheten i verksamhetsplanen 2016.

Bilaga

Skrivelse från Rasmus Jonlund m.fl (FP) angående Ett tillgängligt kulturliv oavsett funktionsvariation, dnr. 1.1/2084/2015.